

Pregledni rad

УДК: 323.26/.28

DOI: 10.5281/zenodo.13952235

Primljeno: 01. maj 2024.

Prihvaćeno: 15. jun 2024.

Milena P. Petrović*

Studije pri Univerzitetu u Beogradu
Terorizam, organizovani kriminal i bezbednost

PARTICIPACIJA DECE U POLITIČKOM NASILJU U SAVREMENOM SVETU U POSLEDNIM DECENIJAMA DVADESETOG I PRVIM DECENIJAMA DVADESET PRVOG VEKA

Sažetak

Ovaj rad istražuje sveobuhvatni pristup prevenciji učešća dece u političkom nasilju, sagledavajući aspekte kao što su deca u ratu, participacija dece u terorizmu, obrazovanje, jačanje demokratskih institucija, prava i zaštita dece, prevencija korupcije i smanjenje siromaštva. Kroz analizu ključnih strategija, rad naglašava da jačanje demokratskih institucija, transparentnost vlasti, razvoj civilnog društva i uključivanje građana, stvaraju okruženje u kojem se manje toleriše političko nasilje. Povećanje svesti i zaštita prava dece, uz brze pravne postupke za kršenje tih prava, doprinose povećanju sigurnosti i smanjenju rizika od političkog nasilja. Prevencija korupcije, kroz transparentnost vlasti i etičke vrednosti, igra ključnu ulogu u ovom kontekstu. Smanjenje siromaštva, koje obuhvata ekonomsku nezavisnost, poboljšanje obrazovan-

* E-mail: milenapetrovic93k@gmail.com

ja i zdravstvene zaštite, doprinosi stvaranju uslova koji smanjuju rizik od učešća dece u političkom nasilju. Dodatno, rad ističe poglavlja o deci u ratu i participaciji dece u terorizmu, uz naglasak na obrazovanju o ljudskim pravima i demokratiji, angažovanju civilnog društva i medija, zaštiti žrtava političkog nasilja, odgovornosti političkih lidera i međunarodnoj saradnji.

Ključne reči: prevencija, deca, političko nasilje, obrazovanje, demokratske institucije, deca u ratu, terorizam, korupcija, siromaštvo.

POJAM I OBLICI POLITIČKOG NASILJA

Početak XXI veka na globalnom nivou obeležen je prisustvom nasilja u gotovo svim poznatim oblicima. Iako mnoge države iskazuju interesovanje i zalaganje za suzbijanje nasilja, najglasniji zagovornici toga su naučne institucije i pojedinci, često se pozivajući na najhumanija demokratska načela. Međutim, primetan je nedostatak značajnog napretka u tom pravcu. Iako civilizovane države dele vrednosti jednakosti i ravnopravnosti, kao i poštovanje ljudskih prava i sloboda, nasilje, netolerancija i zastrašivanje postaju sveprisutni fenomeni, posebno među ekonomski najrazvijenijima. Fenomen nasilja često se povezuje sa globalizacijom sveta, postavljajući pitanje kako uskladiti prirodnu težnju pojedinaca i društvenih grupa ka dominaciji sa civilizacijskim pravom svih subjekata na ravnopravnost. Ključni odgovor leži u poštovanju civilizacijskih tekovina društava, posebno slobode. (Gaćinović, 2008.)

Istorija nasilja seže od samog rođenja čoveka, manifestujući se u različitim oblicima u skladu sa razvojem društva. Nasilje je inherentno čoveku, ne miruje, i kao sloboda, nema kraj. Definicija nasilja obuhvata ekstremne oblike agresije nelegitimnom ili neopravdanom upotrebom fizičke ili psihičke sile. (Šeparović, 1984, str. 70-71) Nasilje se ne može iskoreniti, a njegovi koreni ostaju sve dok postoje nesuglasice u društvu koje se pokušavaju rešiti nasiljem. (Belančić, 2009, str. 9)

Nastankom politike, nasilje nalazi novo uporište, manifestujući se kao političko nasilje. Ono predstavlja raznolik spektar oblika i manifestacija destruktivnosti. Profesor dr Dragan Simeunović definiše nasilje kao ljudsku delatnost koja koristi silu direktno ili indirektno, ističući da političko nasilje odbacuje legitimnost političkog delovanja i predstavlja dinamičku političku aktivnost. (Simeunović, 1989, str. 21) Političko nasilje, kao jedan od oblika ukupnog društvenog nasilja, predstavlja direktnu ili indirektnu primenu sile u sferi politike, delujući nad svešću, telom, životom, voljom ili materijalnim dobrima političkih protivnika. Ovo nasilje može se koristiti od strane različitih aktera, uključujući vladu, političke stranke, paramilitarne grupe i građanske organizacije, a često ima širok spektar efekata, uključujući ekonomske poremećaje, raseljavanje, povrede i gubitak života. Termin „političko nasilje” koristi se od početka XX veka, a odnosi se na nasilje koje se koristi kao sredstvo za postizanje političkih ciljeva. Ciljevi političkog nasilja mogu varirati, uključujući promene političkog poretka, zadržavanje ili preuzimanje vlasti, ostvarivanje političkih ili ekonomskih interesa, uticanje na međunarodne odnose i druge. Važno je napomenuti da se ovi ciljevi međusobno ne isključuju, a oblici političkog nasilja mogu se kombinovati u specifičnim kontekstima. (Simeunović, 2002, str. 152)

U XXI veku smo svedoci kompleksne prirode političkog nasilja, koje profesor Simeunović definiše kao raznovrsne oblike sa specifičnim pojavama. Osnovni oblici uključuju pretnju silom, prinudu, pritisak, političko ubistvo, atentat i diverziju, dok su složeni oblici nasilja, poput terorizma, pobuna, nereda i rata, međusobno zavisni, dinamični i često protivrečni spojevi. (2002, atr. 156-157)

Pretnja silom, kao indirektan oblik nasilja, podrazumeva pretnju iz određenih interesa, koristeći strah umesto fizičke sile. Prinuda, kao radnja ili stanje, uključuje direktnu upotrebu sile za postizanje ciljeva subjekta prinude. Pritisak je oblik nasilja koji se koristi za očuvanje identiteta uz primoravanje na ustupke, a politički motivisano fizičko i/ili psihičko zlostavljanje predstavlja osnovni oblik nasilja, često klasifikovanog kao fizičko ili psihičko.

Političko nasilje može poprimiti različite oblike, uključujući terorizam, gerilski rat, represiju države i organizovani kriminal. Terorizam, kako ga definiše profesor Simeunović, predstavlja složen oblik političkog nasilja koji se karakteriše zastrašujućim metodama borbe s ciljem ostvarivanja “velikih ciljeva” u specifičnim društvenim okolnostima.

U Srbiji, političko nasilje obuhvata kršenje ljudskih prava, pritisak na medije, ograničavanje slobode govora, korupciju, nasilje nad političkim oponentima i političko kriminalizovanje. Ovo zabrinjava međunarodnu zajednicu, a primeri uključuju pritisak na nezavisne medije, ograničavanje slobode govora, korupciju i nasilje nad političkim oponentima. Ovi incidenti uglavnom se dešavaju od 2000. godine do danas.

ODREĐENJE DETETA

U međunarodnom pravu, deca su prepoznata kao posebno osetljiva kategorija, a zaštita koju pruža pravo ljudskih prava često nije dovoljna. Razvoj psihologije doprineo je prepoznavanju autonomije ličnosti kod dece i potrebi da se ta autonomija poštuje i garantuje. Dete se smatra posebnom grupom u društvu koja zahteva posebnu zaštitu i podršku, uključujući obrazovanje, zdravstvenu negu i socijalnu podršku.

Društvena okolina u kojoj deca odrastaju igra ključnu ulogu u njihovom razvoju. Oni uče o društvenim institucijama, sistemima i različitim grupama koje ih okružuju. Deca stvaraju razumevanje ove okoline kroz indirektno izvore informacija poput televizije, roditeljskog i vršnjačkog diskursa, i školskog programa. Razvojno, deca se suočavaju s izazovom sticanja znanja o društvenim fenomenima za koje nemaju lično iskustvo. Naivne teorije, koje deca konstruišu kako bi objasnile pojave u određenim domenima, postaju važan aspekt proučavanja dečjeg društvenog saznanja. Takođe, uviđa se da dečje spoznaje često nisu emocionalno neutralne, već su povezane sa snažnim emocijama, što dodatno oblikuje njihovo društveno razumevanje. (Barrett and Buchanan-Barrow, 2020)

Ovo razumevanje detetove percepcije društva može pružiti uvid u njihovo mesto i odnos prema političkom nasilju, ratovima i terorizmu. Emocionalna povezanost s društvenim temama ukazuje na to da deca ne samo da stiču činjenično znanje, već i formiraju snažne emotivne veze s određenim društvenim grupama i pojavama.

Društvena konstrukcija detinjstva: obaveze i prava deteta

Institucija detinjstva predstavlja ključni okvir za razumevanje ranih godina ljudskog razvoja. Detinjstvo nije univerzalno, već se oblikuje kroz biološku nezrelost i kulturne specifičnosti. Ovo društveno konstruisano detinjstvo ima značajnu strukturalnu i kulturalnu ulogu u različitim društvima. (Dženks, 2004)

Raznolikost detinjstva se ogleda kroz analize klase, roda i etniciteta. Deca, posmatrana 'po njihovom vlastitom pravu', aktivno učestvuju u konstrukciji svog društvenog života. (Arsić, 2009, str. 239) Kroz vreme i društvo, menja se percepcija detinjstva, a ključne dimenzije uključuju stepen učestvovanja dece u odraslim oblastima i način na koji odrasli konstruišu ideju o detetu.

Obaveze i prava deteta su regulisani međunarodnim i nacionalnim zakonima, posebno Konvencijom o pravima deteta od 1989. godine. Obaveze obuhvataju poštovanje autoriteta, zakona i učešće u društvenom životu, dok prava uključuju život, obrazovanje, slobodu izražavanja i zaštitu od nasilja.

Globalno, prava deteta variraju, ali neki regioni, poput Skandinavije, Kanade i Australije, često se ističu po visokim standardima. Međutim, mnoge zemlje, uključujući Siriju, Jemen, Mjanmar, Sudan, Kolumbiju i Venecuelu, suočavaju se s ozbiljnim kršenjima prava deteta, dok evropske zemlje, uključujući Veliku Britaniju, Francusku, Nemačku, Španiju, Poljsku i Italiju, suočavaju se s izazovima u nekim oblastima.

Srbija, iako ima zakone i institucije zaštite prava deteta, suočava se s problemima poput siromaštva, rada dece, nasilja i nejednakosti u obrazovanju.

Ključno je pratiti istorijsku dimenziju detinjstva kako bismo razumeli evoluciju odnosa prema detinjstvu.

Konvencija o pravima deteta, usvojena 1989. godine, predstavlja ključni međunarodni dokument koji definiše prava deteta i utvrđuje četiri osnovna principa: pravo na život, participaciju, nediskriminaciju i najbolji interes deteta. Države članice podnose periodične izveštaje o sprovođenju Konvencije Komitetu Ujedinjenih nacija za prava deteta. Usvajanje Konvencije od strane država ukazuje na njihovu posvećenost dobrobiti dece, iako mnoge zemlje i dalje suočavaju izazove u sprovođenju njenih principa.¹

PARTICIPACIJA DECE U POLITIČKOM NASILJU: ISTORIJSKI I DRUŠTVENI KONTEKST

U drugoj polovini 2000-ih godina, borba protiv nasilja nad decom i zaštita dece od nasilja postali su ključni prioriteti u Srbiji. U avgustu 2005, Vlada Republike Srbije usvojila je Opšti protokol za zaštitu deteta od zlostavljanja i zanemarivanja, prateći specifične ciljeve Nacionalnog plana akcije za decu iz 2004. godine. Od 2006. do 2009. godine, usvojeni su sektorski protokoli za socijalnu zaštitu, obrazovanje, policiju, zdravstvo i pravosuđe. Nacionalna strategija za prevenciju i zaštitu dece od nasilja (Službeni glasnik RS, 2008), usvojena 2008. godine, sprovedena je kroz Akcioni plan 2010. godine. (Službeni glasnik RS, 2010)

S obzirom na uzroke nasilja prema deci, identifikovane su determinante na makro, mezo i mikro nivou društva. Ekonomska nerazvijenost, socijalni kon-

1 1954. godine Generalna skupština Ujedinjenih nacija donela je u okviru rezolucije 836 (IX) odluku po kojoj se deca moraju zaštititi od masovnog iskorišćavanja u radne svrhe pod krajnje nehumanim uslovima. Ova rezolucija je bila od izuzetnog značaja jer je uključivala i obavezu svih da pruže svakom detetu priliku obrazovanje. Zatim, pet godina kasnije, 20. novembra 1959. godine Generalna skupština usvojila je rezolucija 1386 (XIV) kojom je proglašena Deklaraciju o pravima deteta.

flikti, i nedostatak adekvatne zakonske regulative predstavljaju makro determinante. Na mezo nivou, efikasnost institucija, koordinacija, i deinstitutionalizacija ključni su faktori. Mikro faktori uključuju porodične karakteristike poput siromaštva, obrazovanja roditelja, i porodičnih odnosa.

Važnost razumevanja ovih faktora ogleda se u stvaranju sistema koji ne samo da štiti decu od nasilja već i deluje na ključne uzroke nasilja. Ovi faktori doprinose i rodno zasnovanom nasilju, diskriminaciji dece s invaliditetom, i drugim specifičnim oblicima nasilja. Unapređenje institucionalnih mehanizama, promocija svesti, i borba protiv kulturnih normi koje tolerišu nasilje ključni su za prevenciju i zaštitu dece u različitim kontekstima.

Deca u političkom nasilju

Političko nasilje nad decom obuhvata svaki oblik nasilja koji se koristi u političke svrhe i usmeren je ka deci. To uključuje fizičko, seksualno, ekonomsko, psihičko nasilje i druge oblike. Ovo nasilje može dolaziti od strane države, političkih grupa ili pojedinaca, a motivi mogu biti različiti, poput stvaranja straha ili eliminacije političkih protivnika.

U istorijskom kontekstu, političko nasilje nad decom prisutno je u različitim kulturama i društvima, s različitim oblicima i motivima. Primeri uključuju Holokaust, genocid u Ruandi i sukobe u Sudanu i Jemenu. Deca najviše podložna političkom nasilju su ona koja su već izložena drugim oblicima nasilja ili socijalnoj isključenosti, poput dece izložene ratu ili nasilju u porodici.

Svetski problem političkog nasilja nad decom manifestuje se na različite načine, posebno u zemljama s dugotrajnim sukobima, visokim stopama nasilja, siromaštvom, diskriminacijom i govorom mržnje. Nerazvijena društva često pokazuju slabe institucije koje ne mogu efikasno reagovati, čime se krše ljudska prava dece. Deca izložena političkom nasilju suočavaju se s ozbiljnim posledicama na razvoj i mentalno zdravlje, s otežanim pristupom obrazovanju i osnovnim potrebama. Razvijena društva reaguju na ovaj problem kroz

mere zaštite, izgradnje mira, traženje pravde i razvojne pomoći. Edukacija i podizanje svesti o političkom nasilju ključni su u borbi protiv ovog problema.

Borba protiv nasilja nad decom obuhvata prevenciju, intervenciju, kažnjavanje i edukaciju, a zahteva podršku različitih sektora društva, uključujući vladu, nevladine organizacije, obrazovne institucije i medije. Ovo kompleksno pitanje zahteva holistički pristup kako bi se deci pružila potrebna podrška i zaštita.

Školsko nasilje u kontekstu političkog nasilja

Školsko nasilje se posmatra kao sociokulturni fenomen pod uticajem različitih faktora u društvu, a posebno političkog nasilja. Političko nasilje, prisutno u mnogim regionima sveta, može preći iz kolektivnog u individualno i uticati na školsko nasilje nakon postizanja mira. Efekti etničko-političkog nasilja na mlade zavise od percepcije ključnih figura u njihovom životu i atribucija mladih o nasilju. (Kuzmanović, 2013.)

Studije retko istražuju direktnu vezu političkog i školskog nasilja, a većina se fokusira na preživljene traume. Školsko nasilje nije samo akt nasilja, već i rezultat šireg konteksta školskog okruženja. Škole igraju ključnu ulogu u društvu i često postaju arena političkih sukoba. Socijalna podrška, posebno od nastavnika, može ublažiti negativne efekte spoljašnjeg stresa na školsko nasilje. (Popadić, 2009.)

Društva izložena političkom nasilju povećavaju rizik od agresivnog ponašanja mladih. Ovo se delimično može objasniti posebnim mehanizmima reagovanja i odgovora na stres, razvijenim kao odgovor na negativne uticaje. Nasilje u zajednici povećava rizik za agresivno ponašanje učenika. U nekim slučajevima, političko nasilje može čak smanjiti školsko nasilje, jer zajednice mobilizuju zaštitne mehanizme tokom kriza. (Plut i Krnjaić, 2004) Možemo reći da veza između političkog i školskog nasilja nije uniformna. Društveno uređenje i spremnost institucija da zaštite decu igraju ključnu ulogu u ovom kompleksnom odnosu.

PARTICIPACIJA DECE U RATU – FENOMEN DECE VOJNIKA

Deca su često bila žrtve ratova kroz istoriju, izložena fizičkim povredama, psihičkim traumama i drugim oblicima zlostavljanja. Međutim, paradoksalno, deca su takođe bila i učesnici u ratovima, bilo kao vojnici, poslužitelji ili prisilno angažovani radnici. Ova dvostruka uloga dece u ratnim sukobima postavlja pitanje ljudskih prava i moralnih normi.

Današnji međunarodni zakoni strogo zabranjuju regrutovanje dece ispod 18 godina u vojne svrhe. Deca vojnici su definisana kao deca koja su prisiljena ili prevarena da se bave ratnim aktivnostima. Međunarodni krivični sud (ICC) smatra da je angažovanje dece vojnika krivično delo, a mnoge organizacije sprovode napore za sprečavanje njihovog korišćenja u ratu.

Uprkos ovim zakonima, regrutovanje dece vojnika odvija se širom sveta, kako od strane državnih oružanih snaga, tako i od naoružanih grupa koje nisu pod kontrolom vlada. Prema različitim izvorima, oko 300.000 dece je angažovano u oružanim sukobima, bilo kao vojnici ili u nekim pomoćnim ulogama. Međunarodno humanitarno pravo je preduzelo korake da zaštiti ovu deca tokom oružanih sukoba, smanjujući starosnu granicu za regrutovanje.

Uprkos tim naporima, deca su i dalje izložena rizicima. Faktori koji dovode do regrutovanja dece su višestruki. Dužina trajanja ratnih sukoba u određenim zemljama, ekonomska nesigurnost, siromaštvo i nedostatak ličnih dokumenata dece često se koriste kao sredstva da se deca regrutuju. Ovi faktori su posebno izraženi u nerazvijenim državama gde deca postaju lakša meta za regrutovanje. Važno je napomenuti da je prisilno regrutovanje dece nelegalno i da se smatra ozbiljnim kršenjem ljudskih prava. Ipak, kako bi se efikasno suočilo sa ovim problemom, potrebno je raditi na eliminaciji uzroka koji dovode do regrutovanja, uključujući smanjenje trajanja ratnih sukoba, ekonomske stabilizacije, i pružanja podrške pogođenoj deci za njihovu rehabilitaciju i reintegraciju u društvo.

Prisilno regrutovanje dece u oružane sukobe je neizostavan element u mnogim slučajevima, a brutalnost ovog fenomena je evidentna širom sveta. Na primer, Crveni Kmeri u Kambodži su kidnapovali decu i koristili ih za egzekucije, uključujući članove njihovih porodica. Slično, državna vojska Mjanmara i razne naoružane grupe u Jugoistočnoj Aziji su regrutovale hiljade dece, često primenjujući metode kidnapovanja, drogiranja, i fizičke torture.

U Mjanmaru, dečake su često kidnapovali regruteri, civilna lica ili čak oficiri, nudeći im lažne poslove. Nakon kidnapovanja, deca bi bila drogirana, prodavana vojsci i podvrgavana fizičkoj i psihičkoj torturi. Iako je formalno prestalo 2012. godine, sporazum o postepenom otpuštanju regrutovane dece nije se sprovodio efikasno, posebno s vojne strane koja je bila nevoljna.

U Iranu i Avganistanu, talibani i Ujedinjeni front su deklarativno bili protiv regrutovanja dece, ali izveštaji ukazuju na to da je to bilo samo deklarativno, dok su deca i dalje bila žrtve regrutovanja putem prisile i ideološke indoktrinacije. (Report, 2001.)

U Africi, situacija je naročito teška, gde deca u Somaliji postaju žrtve oružanih sukoba i prisilne regrutacije od strane različitih naoružanih grupa. Građanski rat u Sijera Leone privukao je pažnju zbog ekstremne upotrebe dece vojnika, dok je u Ugandi, "Božija vojska otpora" kidnapovala desetine hiljada dece, pretvarajući ih u vojnike i seksualno roblje.

Sve ove situacije ne smemo zanemariti, jer deca-vojnici suočavaju se sa trajnim emocionalnim traumama, oštećenjem zdravlja, socijalnim i emocionalnim poremećajima, povećanjem nasilja u društvu, narušavanjem moralnih vrednosti i, u mnogim slučajevima, nasilnim i nepravednim smrtima. Ova praksa je neodgovorna i nemoralna, zahteva hitne mere kako bi se zaustavila i omogućilo deci normalan i zdrav život.

Kroz sve navedene primere patnje dece-vojnika širom sveta jasno se ocrta da je ova praksa duboko neprihvatljiva i neodgovorna. Posledice prisilnog regrutovanja dece u oružane sukobe su višestruke i ozbiljne, ostavljajući

trajne tragove na životima mladih. Emocionalne traume, ozbiljna oštećenja zdravlja i telesnih funkcija, poremećaji u socijalnom i emocionalnom razvoju, povećanje nasilja i traume u društvu, te oštećenje moralnih i ljudskih vrednosti, samo su neki od efekata ove surove prakse. Ukupno posmatrano, prisustvo dece-vojnika je alarmantan znak neodgovornosti i nemoralnosti koje zahteva promptno delovanje kako bi se okončala ova patnja. Hitne mere su neophodne kako bi se zaustavilo prisilno regrutovanje i omogućilo deci da vode normalan, zdrav život, lišen traume, nasilja i nepravde. Države i međunarodna zajednica imaju moralnu obavezu da se suprotstave ovom ozbiljnom kršenju prava dece, čime će doprineti izgradnji društva koje poštuje temeljne ljudske vrednosti i pruža svakom detetu priliku za srećniju i bezbedniju budućnost.

Savremeno prisustvo dece u vojskama širom sveta

Prema procenama Kancelarije Ujedinjenih Nacija za koordinaciju humanitarnih poslova, polovina dece uključene u ratne sukobe i paravojne oružane grupe širom sveta nalazi se u Africi (Child Soldiers International, 2018). Konvencija o deci vojnicima iz 2004. godine ukazuje da je na kontinentu bilo oko 100.000 dece u državnim i nedržavnim oružanim snagama, a do 2008. godine taj broj se povećao na 120.000, što čini 40 posto od ukupnog broja (United Nations Secretary-General, 2017). Iako je Afrička Povelja o pravima i zaštiti dece iz 1990. godine, ratifikovana od strane većine afričkih država, izričito zabranila vojno regrutovanje dece mlađe od 18 godina, UN je zabeležio da su deca i dalje bila korišćena od strane naoružanih grupa u sedam afričkih zemalja tokom 2016. godine (Centralnoafrička Republika, Demokratska Republika Kongo, Mali, Nigerija, Somalija, Južni Sudan, Sudan).

Međunarodni naponi da se smanji broj dece u vojnim organizacijama u Africi započeli su u Kejp Taunu 1997. godine, s naglaskom na principima koji su bili osnova pregovora o Protokolu o učešću dece u oružanim sukobima (OPAC). Ovi principi su predlagali da afričke vlade podrže OPAC, podižu minimalnu

starosnu granicu za vojno regrutovanje sa 15 na 18 godina, i definisali su "vojnika-dete" kao osobu mlađu od 18 godina u bilo kojoj oružanoj sili ili grupi (Cape Town Principles and Best Practices, 1997). Pariski principi, proizašli iz Konferencije o oslobođenju dece iz rata u Parizu 2007. godine, usavršili su ove principe i pružili globalni okvir za reintegraciju dečijih vojnika.

Centralnoafrička Republika se ističe kao problematična oblast, gde je između 2012. i 2015. više od 10.000 dece korišćeno u oružanim sukobima. Iako je na forumu Bangui 2015. dogovoreno demobilizovanje hiljade dece, regrutacija i upotreba dece i dalje je problem, posebno pod okriljem Božije vojske otpora (2016). Demokratska Republika Kongo ima jedan od najvećih udela dece vojnika na svetu, dok je u Somaliji, prema izveštaju Međunarodne dece vojnici iz 2004. godine, više od 200.000 dece bilo regrutovano od 1991. godine. Sudan i Zimbabve takođe se suočavaju s ozbiljnim izazovima u vezi s upotrebom dece u oružanim sukobima.

Na američkom kontinentu, Bolivija izaziva zabrinutost, sa 40% vojske mlađe od 18 godina. S druge strane, u Kanadi, mladi se mogu pridružiti rezervnoj vojsci od 16 godina, uz dozvolu roditelja, a redovnoj vojsci od 17 godina (Child Soldiers World Index, 2018).

Kolumbija - U Kolumbijskom oružanom sukobu od sredine 1960-ih do danas, jedna četvrtina ilegalnih vojnih formacija bila je i još uvek je mlađa od 18 godina. Kolumbija se 2004. godine našla na četvrtom mestu u svetu po najmasovnijoj upotrebi dece vojnika. Trenutno, u zemlji postoji između 11.000 i 14.000 dece u oružanim grupama. Naoružane grupe su u pregovorima sa vladom obećale zaustavljanje regrutovanja maloletnika kao znak dobre volje, ali su zanemarile ove dogovore. Većina dece vojnika regrutovana je kombinacijom dobrovoljnog učešća i prinude. (Bjørkhaug, 2010)

U periodu od 1998. godine, Savet Evrope je izjavio da čak 30% gerilskih jedinica i do 85% milicija u Kolumbiji, koje su služile kao "poligon za buduće gerilske borbe", čine deca vojnici. Paravojne jedinice, povezane sa vladom, navodno su imale do 50% dece, uključujući one mlađe od 8 godina (Child

Soldiers Used by All Sides in Colombia's Armed Conflict, 1998). Prema procenama iz 2005. godine, oko 11.000 dece bilo je uključeno u paravojne formacije levice i desnice u Kolumbiji, pri čemu oko 80% pripada FARC-u ili ELN-u (Colombia: Armed Groups Send Children to War, 2005).

Sile bezbednosti kolumbijske vlade formalno ne regrutuju decu, s obzirom na zakonsku starosnu granicu od 18 godina. Ipak, postoje neki oblici poput upisa studenata u vojne srednje škole sa 16 ili 17 godina. Pored toga, zarobljena neprijateljska deca su angažovana u kolumbijskoj vojsci, često radi prikupljanja obaveštajnih podataka (Child Soldiers Global Report 2001 – Turkey).

Napori za demobilizaciju usmereni prema FARC-u u periodu 2016-2017. doneli su određenu nadu za smanjenje broja dece uključene u nasilje. Međutim, druge naoružane grupe još uvek nisu demobilizovane, a sukobi i dalje traju (United Nations Secretary-General, 2017).

Kuba - Na Kubi, obavezna vojna služba za dečake i devojčice počinje sa 17 godina, dok je u Sjedinjenim Američkim Državama 17-godišnjacima dozvoljeno pridruživanje oružanim snagama uz saglasnost roditelja od 2015. godine, pri čemu se svake godine upisuje oko 16.000 17-godišnjaka (Committee on the Rights of the Child, 2016).

Haiti - Na Haitiju, nepoznat broj dece učestvuje u raznim labavo organizovanim grupama koje se bave političkim nasiljem. Podaci s terena ukazuju da ovaj fenomen nije zanemarljiv.

Sjedinjene Američke Države - U SAD-u, 17-godišnjaci se mogu pridružiti oružanim snagama uz pismenu saglasnost roditelja. Postoje kritike koje se odnose na regrutaciju maloletnika, a Komitet za prava deteta preporučio je podizanje minimalne starosne granice za upis na 18 godina (Committee on the Rights of the Child, 2008). SAD su ratifikovale Protokol o učešću dece u oružanim sukobima (OPAC) 2002. godine, ali Konvenciju o pravima deteta nisu ratifikovale do 2018. godine. Postoje pozivi za promenu politike koja dozvoljava "napredovanje" maloletnika u borbene zadatke (Committee on the Rights of the Child, 2012).

Bliski istok - U Bahreinu, vojni kadeti se mogu upisati od 15. godine, dok iranski zakon zvanično zabranjuje regrutaciju osoba mlađih od 16 godina. Tokom iransko-iračkog rata, iranska deca su bila primljena u vojsku Basija, a tokom kurdsko-turskog sukoba, PKK je aktivno regrutovala i otimala decu (Child Soldiers Global Report 2001 – Turkey).

Izrael i Palestina - Na okupiranim palestinskim teritorijama, pojedinci su se bavili mučenjem dece kao oblikom napada, dok je Hamas indoktrinirao decu sa kontroverznim ideologijama. Pobunjeničke frakcije koriste decu za različite uloge, uključujući podršku i borbu. (Shomaly, 2004.)

Liban - Hezbolah je obučavao decu za vojne usluge, dok su UN izvestile da naoružane grupe, sumnjive kao islamski militanti, regrutuju decu u zemlji (United Nations Secretary-General, 2017).

Sirija - Tokom sirijskog građanskog rata, deca su se pridruživala grupama koje se protive vlasti. Pobunjeničke frakcije i kurdske snage optužene su za regrutaciju dece u različite uloge. (Sengupta, 2014.)

Jemen - U Jemenu, postoji regrutacija tinejdžera u plemenskim borbama, a Saudijska Arabija i Ujedinjeni Arapski Emirati su unajmili decu iz Sudana za učešće u jemenskom građanskom ratu (2015-danas).

Azija - Godine 2004, Koalicija za zaustavljanje korišćenja dece vojnika izvestila je o zabrinjavajućem trendu korišćenja dece u borbama širom Azije. U zemljama poput Avganistana, Burme, Indonezije, Laosa, Filipina, Nepala i Šri Lanke, hiljade dece su učestvovala u aktivnim sukobima, dok je dokumentacija izostala zbog vladinog odbijanja pristupa zonama sukoba. Posebno je alarmantno bilo prisilno regrutovanje dece u Burmi, gde su vladine snage koristile decu uzrasta od 12 do 16 godina, što je suprotno međunarodnim standardima (Child Soldiers Global Report, 2004).

Avganistan - Tokom građanskog rata u Avganistanu, milicije su regrutovale hiljade dece kao vojnike, a neki su kasnije korišćeni kao bombaši samoubice i napadači. Talibanska propaganda 2009. godine promovisala je 14-godišnjeg

borca, naglašavajući zloupotrebu dece u vojne svrhe (Eastern-Ukrainian Centre for Civil Initiatives, 2016).

Burma/Mjanmar - Situacija u Mjanmaru bila je alarmantna s oko 70.000 dečaka u dobi od 11 godina, prisilno regrutovanih u nacionalnu vojsku Tatmadav. Dezerterstvo izazivalo je teške kazne, uključujući zatvor ili čak pogubljenje. Izveštaji UN-a ukazuju na "teške povrede" nad decom od strane pobunjenika i vlade (U.N. team to visit Myanmar over child soldiers, 2009).

Indija - U Indiji, dobrovoljci se mogu pridružiti mornarici sa 16 i po godina, a vazduhoplovstvu sa 17 godina, što izaziva zabrinutost zbog potencijalne zloupotrebe maloletnika u oružanim snagama.

Nepal - Do 2010. godine, procenjivalo se da je oko 6.000 do 9.000 dece bilo uključeno u komunističku partiju nepalskih snaga. Nakon 2010, demobilizacija dece vojnika bila je ključni korak u rešavanju ovog problema.

Filipini - Islamske i komunističke oružane grupe na Filipinima rutinski su se oslanjale na regrutaciju dece, s MILF-om kao primerom. Iako je MILF obećao obustavljanje regrutacije 2016, UN je izvestio da druge naoružane grupe i dalje regrutuju decu (Child Soldiers Global Report, 2004).

Evropa - U Evropi, trend je bio regrutacija odraslih od 18 godina, ali je Ujedinjeno Kraljevstvo izdvajalo s 25% regruta mlađih od 18 godina. Pitanje je bilo podložno kritikama, a veliki incidenti zlostavljanja vojnih regruta izazvali su ozbiljnu zabrinutost (Committee on the Rights of the Child, 2018).

Ukrajina - Tokom sukoba u istočnoj Ukrajini 2014. godine, dokumentovano je regrutovanje 41 deteta u oružane formacije, s potvrđenim slučajevima na teritoriji pod kontrolom i van kontrole Ukrajine.

Australija - Australijske snage odbrane dozvoljavaju upis osoblju uz roditeljski pristanak sa 17 godina, s ograničenjima u raspoređivanju u inostranstvo i direktnoj borbi za maloletnike.

Ova analiza ukazuje na ozbiljne izazove u zaštiti dece od regrutacije u oružane sukobe širom sveta, podsećajući nas na potrebu za jačim međunarodnim naporima kako bi se ova praksa iskorenila.

Participacija dece u ratnim zločinima

Kada je reč o ratnim zločinima u kojima su deca uključena, postoji deljenje mišljenja o tome da li deca treba da budu podvrgnuta krivičnom gonjenju za takva dela. Iako međunarodno pravo ne zabranjuje gonjenje dece koja počine ratne zločine, član 37. Konvencije o pravima deteta propisuje ograničenja kazne koju dete može dobiti: "Ni smrtna kazna, ni doživotni zatvor bez mogućnosti puštanja na slobodu neće se izreći za krivična dela počinjena od strane lica mlađih od 18 godina". (McCullough, 2008.)

Primer iz Sijera Leonea nakon Građanskog rata ilustruje ovo pitanje. Specijalni sud za Sijera Leone (SCSL), ovlašćen od strane UN-a, suđenje je sprovodio bivšim borcima od 15 i više godina. Ipak, Pariski principi naglašavaju da se deca u oružanim sukobima prvo smatraju žrtvama, čak i ako su počinio. Njihova rehabilitacija i reintegracija u društvo trebaju biti prioritet u skladu sa međunarodnim pravom koje decu posebno štiti. (United Nations, 2018) Ova načela ogledaju se i u statutu Suda, koji ne isključuje krivično gonjenje, ali ističe važnost rehabilitacije bivših dece vojnika. Dejvid Krejn, prvi glavni tužilac tribunala Sijera Leone, podržao je gonjenje onih koji su regrutovali decu, ističući važnost procesuiranja odgovornih odraslih.

Drugi značajan primer je slučaj kanadskog državljanina Omara Khadra. U SAD-u, Khadra je optužen za zločine počinjene u Avganistanu dok je imao 16 godina. Iako su ovi zločini nosili kaznu doživotnog zatvora, međunarodna zajednica je insistirala na tretiranju Khadra kao žrtve, budući da je regrutovan od strane talibana u mladalačkom dobu. Njegova repatrijacija i borba za priznavanje statusa žrtve izazvali su kontroverze i podstakle debate o pravima dece u sukobima (CBC News, 2010).

Ovi primeri jasno ukazuju da je pojava dece u oružanim sukobima globalna, s prisustvom u različitim društvenim kontekstima. Razvijene zemlje najčešće se suočavaju sa pitanjem dobrovoljnog vojnog roka dece, dok siromašnije i ratom pogođene zemlje često šalju decu u prve borbene redove. Fenomen dece vojnika predstavlja ozbiljno kršenje ljudskih prava, izlažući maloletnike fizičkom, psihičkom i emocionalnom riziku. Potrebno je intenzivirati međunarodne napore kako bi se ovoj praksi stalo na put i obezbedila adekvatna zaštita dece u ratnim situacijama.

ZLOUPOTREBA DECE U TERORISTIČKE SVRHE – ISTORIJSKI I DRUŠTVENI KONTEKST

Definicija terorizma se kroz istoriju neprekidno transformisala i prilagođavala promenama u društvu, pa danas nemamo jedinstvenu, preciznu formulaciju. Različite epohe donosile su promene u pogledima na ponašanja, posebno nasilnička, gde se nasilje ponekad etiketiralo kao terorizam, a u nekim situacijama tretiralo kao kriminalno ponašanje, oslobodilački napor ili deo okupacionog rata. Uprkos neslaganjima u definisanju, postoji jasnost u vezi s jednim - terorizam se svrstava u političke fenomene i kao takav, u zavisnosti od trenutne političke klime, ne poseduje uniformnu definiciju koju svi priznajemo.

Često, sam događaj postaje ključan u određivanju da li se radi o terorizmu. Na primer, aktiviranje bombe od strane bombaša samoubice u avionu smatra se terorističkim delom, dok se obaranje civilnog aviona od strane vojnog aviona može opravdati kao nesrećan slučaj. Tokom agresije SAD i NATO na Srbiju 1999. godine, svedočili smo bombardovanju civilnih objekata koji nisu predstavljali pretnju. U drugim kontekstima, ova dejstva mogu biti ocenjena kao teroristička ili legitimna, u zavisnosti od političkih interesa. Tokom ratova, bombardovanjem su bili pogođeni i čitavi gradovi, kao što su Staljin-grad i Drezden tokom Drugog svetskog rata. Nijedna strana u sukobima nije priznavala prekomernu upotrebu sile, koja često ima civilne žrtve, a što se može tumačiti kao terorističko delovanje. (Nikodinović, 2017, str. 15)

U kontekstu ovog rada, citiraćemo jednu od relevantnih definicija terorizma koju su usvojile Ujedinjene Nacije: *“Krivična dela počinjena sa namerom da se izazove stanje terora u celoj javnosti, grupi ljudi ili određenim osobama zarad političkih ciljeva.”*

Pojam “deca terorista” na prvi pogled deluje kao nespojiva kombinacija dva kontradiktorna termina. „Dete” implicira na mladu osobu sa nezrelim karakteristikama, dok „vojnika” ili „terorista” označava odraslu osobu obučenu za rat ili nasilje. Centralna tačka razumevanja u ovom radu je definicija deteta kao osobe mlađe od 18 godina, dok se detetom vojnikom smatra osoba mlađa od 18 godina regrutovana ili korišćena od strane naoružanih grupa. Istraživanja o deci teroristima, često sponzorisana od strane nevladinih organizacija, naglašavaju ljudska prava i često se fokusiraju na procenu broja uključenih, sakupljanje individualnih priča, opisivanje pravnih instrumenata protiv upotrebe dece vojnika i procene programa reintegracije. Paradoksalno, trenutno imamo više informacija o rehabilitaciji i reintegraciji dečijih vojnika nego o razlozima zbog kojih politički pokreti ili vlade koriste decu u prvim redovima.

Upotreba dece kao ratnika ili terorista nije nova pojava. Ideja o obuci vojnika od detinjstva ima korene još u antici, a Platon je smatrao da je to nužno za očuvanje prosperitetne zajednice. Primeri poput spartanske vojne obuke ili otomanskog janjičarskog korpusa ilustruju kako se deca koriste u vojne svrhe. Tokom istorije, evropske snage, uključujući britansku mornaricu, i američke trupe tokom Građanskog rata, koristile su decu vojnike kako bi povećale brojnost svojih redova. Slično, azijske i ruske armije tokom Drugog svetskog rata vrbovale su decu radi povećanja svoje vojne snage.

Iako je vojna upotreba dece opala nakon Drugog svetskog rata, terorističke organizacije su ponovo počele koristiti ovu praksu, stavljajući decu u posebno opasne situacije, uključujući i kamikaze misije. I dalje se suočavamo sa ovom problematikom u 21. veku, gde određene terorističke grupe koriste decu u strateške svrhe. Ovaj fenomen ukazuje na duboko ukorenjenu praksu kori-

šćenja dece u ratu i terorizmu širom sveta, istovremeno postavljajući ozbiljna pitanja o etici, ljudskim pravima i potrebi za međunarodnom saradnjom kako bi se adekvatno suprotstavili ovoj ozbiljnoj pojavi.

Deca u terorizmu: nastanak, razlozi i uloge u terorističkim grupama

Uprkos dugoj istoriji korišćenja dece u oružanim sukobima, pojava dečje regrutacije u terorističkim grupama, posebno onima kao što su ISIS, Boko Haram i pakistanski talibani, postala je izuzetno aktuelna i zabrinjavajuća. Ova praksa, koja uključuje eksploataciju mladih pojedinaca u različite svrhe, ima duboke korene u različitim društvenim i političkim kontekstima. Analiziranjem razloga i posledica ovog fenomena, možemo dublje razumeti dinamiku regrutacije, indoktrinacije i uloga koje deca imaju unutar ovih terorističkih organizacija.

Deca se sve više koriste u terorizmu iz strateških razloga, budući da njihova uključenost izaziva šok i privlači medijsku pažnju, što omogućava terorističkim grupama da ostvare svoje ciljeve. Taktika regrutacije dece ne samo da pokazuje slabosti tih grupa u privlačenju odraslih članova, već i naglašava ranjivost dece i njihovu lakšu manipulaciju. Različiti faktori doprinose ovom alarmantnom trendu. Siromaštvo se često navodi kao ključni faktor, s obzirom na to da sukobi često dovode do nestašice hrane i osnovnih resursa, što tera porodice da prepuštaju svoju decu terorističkim grupama. Međutim, pojednostavljivanje fenomena do pukog siromaštva nije dovoljno, jer su i deca izvan siromaštva podložna regrutaciji ukoliko dolaze iz disfunkcionalnih porodica ili su siročići.

Izbeglički kampovi postaju žarišta za regrutaciju, gde deca bez roditeljske brige postaju lak plen za političku eksploataciju i terorističku indoktrinaciju. Uloge dece u terorističkim grupama variraju od kućnih poslova, borbene aktivnosti, do seksualnog nasilja, odražavajući njihovo postepeno uključivanje u sve aspekte funkcionisanja ovih organizacija. Kroz sveobuhvatnu analizu

razloga, dinamike i posledica korišćenja dece u terorizmu, možemo bolje razumeti ovu složenu pojavu i razviti strategije za suprotstavljanje njenim uzrocima i posledicama.

Primeri zloupotreba dece u terorističke svrhe

Islamska država (ID), nepriznata teroristička tvorevina, formirana je 3. januara 2014. godine, a proglašena je kalifatom 29. juna iste godine. Do marta 2015. godine, ID je stekla kontrolu nad velikim delovima Sirije i Iraka, operišući na teritoriji površine od oko 32.000 km² sa oko deset miliona stanovnika. Takođe, nominalno kontroliše male delove Nigerije i Libije. Ova teroristička organizacija ima ideološke korene u salafizmu, ekstremnoj interpretaciji islama koja promoviše religijsko nasilje. Njihov cilj je povratak korenima islama i odbacivanje svih inovacija koje narušavaju duh vere. ID se distancirala od drugih islamističkih ekstremista, uključujući Al Kaidu, pozivajući se na uspostavljanje kalifata.

Građanski rat u Siriji od marta 2011. godine oslabio je vlast predsednika Bašara el Asada, pružajući ID priliku da pošalje operativce u Siriju, proširujući svoj uticaj promovišući ideologiju džihada i verskog fanatizma. Izvorno nastala kao otpor protiv američkih i zapadnjačkih intervencija u Iraku, ID je juna 2014. godine proglasila kalifat i preimenovana u Islamsku državu.

Pored ID, i druge terorističke organizacije zloupotrebljavaju decu. Palestinski islamski džihad (PIJ), ogranak Muslimanskog bratstva, osnovan je 1979. godine u Egiptu. Laškar e-taiba, formirana 1989. godine u Indiji, regrutuje mlade dečake, čak i one od osam godina, za samoubilačke akcije. Al Aksa brigade mučenika, nekada vojno krilo Fataha, sada deluje samostalno izvođenjem samoubilačkih napada, uključujući angažovanje dece.

Generalno, zloupotreba dece u terorističke svrhe je neprihvatljivo kriminalno ponašanje. Decu često regrutuju iz siromašnih i nasilnih okruženja, obećavajući im bolji život ili ideološku podršku. Ova praksa ima ozbiljne posledice

po decu, uključujući trajne psihičke i fizičke traume, i zahteva međunarodnu saradnju kako bi se sprečila i pružila pomoć žrtvama.

PREVENCIJA PARTICIPACIJE DECE U POLITIČKOM NASILJU

Prevenција učešća dece u političkom nasilju predstavlja ključnu inicijativu usmerenu ka zaštiti dece od štetnih uticaja političkog nasilja. Ovaj tekst analizira različite aspekte prevencije, fokusirajući se na obrazovanje, jačanje demokratskih institucija, prava i zaštitu dece, prevenciju korupcije i nezakonitih aktivnosti, kao i smanjenje siromaštva.

Stvaranje pravnog okvira koji štiti prava dece, povećanje transparentnosti vlasti, razvoj civilnog društva, nezavisnost sudstva, slobodni mediji i participacija građana, posebno dece, su ključni mehanizmi jačanja demokratskih institucija. Ova jačanja stvaraju okruženje u kojem se manje toleriše političko nasilje, vlasti postaju odgovornije, a ljudska prava, uključujući i prava dece, poštuju. Povećanje svesti i zaštite prava dece, kazneni postupci za kršenje tih prava, brzi mehanizmi za reagovanje na slučajeve, edukacija o pravima i uključivanje dece u procese donošenja odluka predstavljaju ključne tačke jačanja prava i zaštite dece. Ove mere povećavaju sigurnost i zaštitu dece, smanjujući rizik od njihovog učešća u političkom nasilju.

Smanjenje pritiska na decu da učestvuju u koruptivnim ili nezakonitim aktivnostima, transparentnost vlasti, etičke vrednosti i jačanje pravosudnog sistema ključni su faktori u prevenciji dece od učešća u političkom nasilju. Ove mere stvaraju okruženje gde su vlasti transparentnije, odgovornije, smanjujući prostor za nezakonite radnje. Smanjenje ekonomske zavisnosti dece od političkih elita, povećanje dostupnosti obrazovanja, zdravstvene zaštite i poboljšanje životnih uslova direktno utiču na smanjenje stresa i povećanje mentalnog zdravlja dece. Ovo takođe dovodi do smanjenja nasilja i konflikata povezanih sa siromaštvom, smanjujući rizik od učešća dece u političkom nasilju.

Osim navedenih mera, obrazovanje o ljudskim pravima i demokratiji, angažovanje civilnog društva i medija, zaštita žrtava političkog nasilja, odgovornost političkih lidera i međunarodna saradnja igraju ključnu ulogu u smanjenju učešća dece u političkom nasilju. Obrazovanje ima moć da motiviše mlade ljude, razvija kritičko razmišljanje i promoviše etičke vrednosti. Implementacija obrazovnih programa usmerenih ka prevenciji terorizma, posebno samoubilačkih napada, ključna je u izgradnji otpornosti mladih na ekstremizam. (Krstić, 2018.)

Obrazovanje je ključni faktor u prevenciji učešća dece u političkom nasilju. Kroz jačanje demokratskih institucija, prava i zaštitu dece, prevenciju korupcije, smanjenje siromaštva i obrazovanje o terorizmu, društva mogu stvoriti okruženje koje podstiče mir, toleranciju i održivi razvoj, smanjujući rizik od političkog nasilja među decom.

REFERENCE

- Arsić, J. (2009). *Porodična konferencija: drugačiji pristup rešavanju problema nasilja nad decom*, In: Šarkić, N. (ed.), *Sistem porodičnopravne zaštite u Srbiji — tematski zbornik*, Beograd: Glosarium.
- BarrettMartyn and Eithne Buchanan-Barrow (2020), *Children's Understanding of Society*, Department of Psychology, University of Surrey, UK.
- Belančić Milorad, (2004), *Nasilje*, Medijska knjižara Krug, Beograd.
- Dženks, K. (2004): *Postmoderno dete*. U Tomanović, S. (Ed.), *Sociologija detinjstva*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Gaćinović Radoslav (2008), *Definisanje nasilja*, Originalan naučni rad, Institut za političke studije, Beograd.
- Krstić M., (2018), *Uloga obrazovanja u prevenciji samoubilačkog terorizma*, Beograd, Zbornik IKSI.
- Kuzmanović Dobrinka, (2013), *Školsko nasilje u kontekstu političkog nasilja*, Pregledni rad, Departman za psihologiju, Fakultet za medije i komunikacije, Singidunum.
- Nikodinović Nikša, (2017), *Američka nacionalna strategija za borbu protiv terorizma na početku XXI veka*, Neobjavljena doktorska disertacija, Univerzitet u Beogradu, Fakultet političkih nauka.
- Plut, D. i Krnjaić, Z. (2004) (urednice). *Obrazovanje i društvena kriza: dokument o jednom vremenu*. Beograd: Institut za psihologiju i UNESCO.
- Popadić, D. (2009). *Nasilje u školama*. Beograd: Institut za psihologiju i UNICEF.
- Šeparović, Z.: “*Nasilje i žrtve*”, “Pogledi” 1/84.
- Simeunović D., (1989), *Političko nasilje*, Radnička štampa, Beograd.
- Simeunović D., (2002), *Teorija politike - rider*, Udruženje „Nauka i društvo“, Beograd.

- “Child Soldiers Global Report 2004” Archived from the original Arhivirano na sajtu Wayback Machine (27. septembar 2007) on 17 December 2004. Child Soldiers International (pristupljeno 08.12.2023)
- “Christopher Hitchens - Whisky, Cigarettes and Jefferson [2006]”. YouTube. Archived from the original on 13 March 2016. (pristupljeno 06.12.2023)
- “Colombia: Armed Groups Send Children to War”. Human Rights Watch. 22 February 2005. Archived from the original on 13 November 2008. (pristupljeno 07.01.2024)
- „Arab Journalist Decries Palestinian Child-Soldiers”. 2000, MEMRI (na jeziku: engleski). (pristupljeno 08.12.2023).
- „Armed groups in Central African Republic agree to release thousands of children”. UNICEF. Arhivirano iz originala na datum 30. 11. 2020. (pristupljeno 07.12.2023)
- „Assad Issues Law on Child Soldiers - The Syrian Observer”. web.archive.org. 6. 10. 2014. Arhivirano iz originala na datum 06. 10. 2014. (pristupljeno 06.01.2024)
- „Child Soldiers World Index”. childsoldiersworldindex.org. Arhivirano iz originala na datum 30. 03. 2018. (pristupljeno 06.12.2023)
- „Death Tolls of the Iran-Iraq War – Charles Kurzman” 2013, (na jeziku: engleski). (pristupljeno 06.01.2024).
- „Guterres: Thousands of child soldiers fight in Somalia”. www.aljazeera.com. (pristupljeno 07.12.2023)
- „How many children are used for military purposes worldwide?”. Child Soldiers International (na jeziku: engleski). Arhivirano iz originala na datum 26. 01. 2018. (pristupljeno 06.01.2024).
- „Letter from UK Minister of Defence regarding deployment of under-18s on combat operations - £0.00”. Child Soldiers International (na jeziku: engleski). Arhivirano iz originala na datum 18. 04. 2018. (pristupljeno 06.12.2023)

- „South Asia :: India – The World Factbook - Central Intelligence Agency”. www.cia.gov. Arhivirano iz originala na datum 11. 06. 2008. (pristupljeno 12.01.2024)
- „The Prosecutor v. Thomas Lubanga Dyilo”. archive.fo. 19. 3. 2014. Arhivirano iz originala na datum 19. 03. 2014. (pristupljeno 12.01.2024).
- „U.N. team to visit Myanmar over child soldiers”. Reuters (na jeziku: engleski). 4. 8. 2009. (pristupljeno 24. 12. 2023)
- „Yemen’s child soldiers go to war”. 2010, UPI (na jeziku: engleski). (pristupljeno 07.01.2024)
- 10118-3299 USA | (7. 10. 1998). „Child Soldiers Used by All Sides in Colombia’s Armed Conflict”. Human Rights Watch (na jeziku: engleski). (pristupljeno 07.01.2024)
- APC-CZA, 2012. Izveštaj o zemlji porekla tražilaca azila – Somalija, Asylum Protection Center – Centar za zaštitu i pomoć tražiocima azila. Dostupno na: <https://www.azilsrbija.rs> (pristupljeno 24.12.2023)
- Avenue, Human Rights Watch | 350 Fifth; York, 34th Floor | New; t 1.212.290.4700, NY
- Bjørkhaug, Ingunn (28. 6. 2010). „Child Soldiers in Colombia: The Recruitment of Children into Non-State Violent Armed Groups” (na jeziku: engleski). Rochester, NY. (pristupljeno 06.01.2024)
- CBC News (27 October 2010). “Khadr should go back to Canada: UN official”. CBC. Archived from the original on 29 November 2017. (pristupljeno 05.02.2024)
- Child Soldiers Global Report 2001 – Turkey, <https://www.refworld.org/docid/498805c428.html> (pristupljeno 24.12.2023)
- Child soldiers global report 2004: Africa Regional overview, Child Soldiers International Archived 3 July 2007 at Archive.today. (pristupljeno 08.01.2024)

Child Soldiers in Afghanistan, Special Report, No. 44, June 2007, by Swapna Kona, Research Officer, Institute and conflict studies, India. Child Soldiers in Afghanistan IPCS SPECIAL REPORT (doczz.net) (pristupljeno 27.02.2024)

Committee on the Rights of the Child (2008). "Consideration of Reports Submitted By States Parties Under Article 8 of the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the Involvement of Children in Armed Conflict". Archived from the original on 25 March 2018. (pristupljeno 08.01.2024).

Committee on the Rights of the Child (2012). "Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the involvement of children in armed conflict: List of issues concerning additional and updated information related to the consideration of the second periodic report of the United States of America (CRC/C/OPAC/USA/2): Addendum". Archived from the original on 25 March 2018. (pristupljeno 08.01.2024).

Committee on the Rights of the Child (2016). "USA: Annexes of the Combined Third and Fourth Periodic Report (OPAC Annex 2)" (PDF). Archived (PDF) from the original on 25 March 2018. (pristupljeno 08.01.2024).

Department of Defense, Information Paper regarding the application of child soldiers protocols, provided to Senator Barbara Boxer, November 2004 Department of Defense, Information Paper regarding the application of child soldiers protocols, provided to Senator Barbara Boxer (pristupljeno 08.01.2024).

Dozier, K. 2019, May 23. They Were Children When They Were Kidnaped By ISIS and Forced to Fight. What Happens Now That They're Home. Time. Dostupno na: <https://time.com/longform/isis-child-soldiers-yezidi/> (pristupljeno 27.12.2023).

Džuda, T. 2004. Ovi ljudi moraju da umru. Vreme, br. 711, 19. avgust – specijalni izveštaj iz Kitguma, severna Uganda. Dostupno na: <https://www.vreme.com/cms/view.php?id=388489> (pristupljeno 25.12.2023).

Eastern-Ukrainian Centre for Civil Initiatives (2016). "Involvement of Children in Armed Formations During the Military Conflict in Donbas" (PDF). Archived (PDF) from the original on 11 February 2017. (pristupljeno 08.01.2024).

Exclusive: Yemeni child soldiers recruited by Saudi-UAE coalition | Child Rights News | Al Jazeera (pristupljeno 06.01.2024).

Global Report 2008. Coalition to Stop the Use of Child Soldiers. London, Child Soldiers Global Report 2008 - World | ReliefWeb, (pristupljeno 6.01.2024).

Hollingsworth, Jerry (2012). The social problems of children in Sub-Saharan Africa (na jeziku: engleski). Newcastle upon Tyne, UK: Cambridge Scholars

McCullough Lauren, The Military Trial of Omar Khadr: Child Soldiers and the Law Arhivirano na sajtu Wayback Machine (31. decembar 2008) Archived 12 May 2008 at the Wayback Machine, Crimes of War Project Arhivirano na sajtu Wayback Machine (31. decembar 2008) Archived 22 December 2008 at the Wayback Machine 10 March 2008 (pristupljeno 08.01.2024).

Sengupta, Somini (4. 2. 2014). „U.N. Report Details Abuse of Children in Syrian War”. The New York Times (na jeziku: engleski). ISSN 0362-4331. (pristupljeno 07.01.2024).

Shomaly, Jihad (2004). "Use of Children in the Occupied Palestinian Territories" (PDF). Archived (PDF) from the original on 29 November 2018. (pristupljeno 07.01.2024).

Službeni glasnik Republike Srbije, broj 122/2008.

Službeni glasnik Republike Srbije, broj 15/10.

Milena P. Petrović

Studies at the University of Belgrade
Terrorism, Organized crime and Security

**PARTICIPATION OF CHILDREN IN POLITICAL VIOLENCE IN
THE MODERN WORLD IN THE LAST DECADES OF THE TWENTIETH
AND IN THE FIRST DECADES OF THE TWENTY-FIRST CENTURY**

Abstract

This paper explores a comprehensive approach to preventing children's involvement in political violence, considering aspects such as children in war, children's participation in terrorism, education, strengthening democratic institutions, child rights, and protection, corruption prevention, and poverty reduction. Through the analysis of key strategies, the paper emphasizes that strengthening democratic institutions, government transparency, civil society development, and citizen involvement create an environment where political violence is less tolerated. Increasing awareness and protecting children's rights, along with swift legal responses to rights violations, contribute to enhanced safety and reduced risks of political violence. Corruption prevention, through government transparency and ethical values, plays a crucial role in this context. Poverty reduction, encompassing economic independence, improved education, and healthcare, contributes to creating conditions that diminish the risk of children's involvement in political violence. Additionally, the paper highlights sections on children in war and children's participation in terrorism, with a focus on education about human rights and democracy, civil society and media engagement, the protection of victims of political violence, political leaders' accountability, and international cooperation.

Keywords: prevention, children, political violence, education, democratic institutions, children in war, terrorism, corruption, poverty.